

วิจารณ์หนังสือ

ความยกย่องของประวัติศาสตร์ผลงานเอกสารประวัติศาสตร์โบราณคดีฉบับพิเศษ.

วินัย พงศ์ศรีเพียร บรรณาธิการ

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

เนื่องในวาระมีพระชนม์มครบ 72 ปี. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์, 2539.

รวมบทความในหนังสือที่จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพิเศษนี้มีเนื้อหา
ค่อนข้างเข้มข้นทางวิชาการ จนสามารถแบ่งแนว
เรื่องออกเป็น 2 ส่วน คือส่วนที่ว่าด้วยประวัติ
ศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยกับกัมพูชา และส่วนที่
เป็นปกิณกคดี ทั้งสองส่วนมีเนื้อหาพิเศษดึงดูด
ความสนใจทางวิชาการแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม
บรรณาธิการแบ่งบทความทั้งหมดออกเป็น 3 ภาค
ด้วยกัน ภาคแรกเป็นบทความวิชาการเต็มรูปแบบ 3
เรื่อง มีเนื้อหาสัมพันธ์กันสะท้อนพัฒนาการประวัติ
ศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ตั้งแต่สมัยต้น
อยุธยา ปลายอยุธยา และสมัยหลังอาณานิคม ภาค 2
เป็นการรวมพิมพ์เอกสารต้นฉบับ พระราช
พงสาวดารและจดหมายเหตุจีน (บางเรื่อง) เอกสาร
ภาค 2 นี้เป็นเสมือนภาคผนวก ให้รายละเอียด
ข้อมูลประวัติศาสตร์แก่บทความวิชาการในภาค
แรกเกือบทั้งหมดเป็นพงสาวดารเขมรที่สัมพันธ์
กับไทยสมัยอยุธยา ภาค 3 เป็นปกิณกคดีบทความ
ที่มีเนื้อหาหลากหลายแต่ให้ภาพประวัติ-

ศาสตร์ สังคม-วัฒนธรรมสมัยอยุธยาและรัตน
โกสินทร์ที่น่าสนใจ

บทความแรกของภาคแรกเป็นบทความ
หลักมีแนวเรื่องสอดคล้องกับชื่อฉบับของผลงาน
ประวัติศาสตร์และโบราณคดีฉบับพิเศษคือ "ความ
ยกย่องของประวัติศาสตร์" บทความนี้เป็นของ
วินัย พงศ์ศรีเพียร "อโยชปุระ-ศรีโยธิน ศด-
วรารยแรกความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาหลังการ
สถาปนาพระนครศรีอยุธยาเป็นราชธานีใน ค.ศ.
1350 จินตทัศน์อดีตกับข้อเท็จจริงทางประวัติ
ศาสตร์" วินัย พงศ์ศรีเพียร เป็นนักประวัติศาสตร์
อาชีพที่ให้ความสำคัญต่อวิธีการวิเคราะห์เอกสาร
ผลงานของเขาที่ผ่านมาเป็นงานวิพากษ์และประเมิน
คุณค่า ตลอดจนตรวจสอบเอกสารอย่างเคร่งครัด
บทความขนาดยาวถึง 7 บทเรื่องนี้ก็เช่นกัน เป็น
การใช้ทักษะอย่างชำนาญประเมินคุณค่าสถานะของ
ข้อมูล ซึ่งผู้เขียนใช้ในการศึกษา 3 ประเภท คือ
พงสาวดารฝ่ายไทย พงสาวดารฝ่ายเขมร และ
เอกสารจีนที่วินัยถือว่ามีความเป็นกลางมากที่สุด

และใช้เป็นข้อมูลตัดสินความถูกต้องของเหตุการณ์ประวัติศาสตร์อยุธยาตอนต้น

วัตถุประสงค์ของบทความนี้ วินัยต้องการตอบคำถาม ด้วยการสร้างบทสนทนาทางประวัติศาสตร์ ได้แย้งประเด็นปัญหาสำคัญ เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยอยุธยาตอนต้นหรือที่เขาเรียกว่า "อโยธยา" กับรัฐกัมพูชา ส่วนหนึ่งของการแสวงหาคำตอบเรื่องนี้ เป็นการพัฒนาคำตอบจากผลการค้นคว้าเรื่องก่อนหน้านี้ของเขา ได้แก่ "ไทยในสายตาอากันตูกะจากจีนสมัยอยุธยาตอนต้น ค.ศ. 1349-ประมาณ 1430 การวิเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์อยุธยา" และ "ศรีอโยธยา" ข้อสรุปสำคัญจากงานชิ้นใหม่นี้ สามารถสร้างความชัดเจนต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ เท่าที่ประมวลได้ดังนี้

ประการแรก ในการวิพากษ์พงสาวดารทั้งไทยและเขมรฉบับต่างๆที่บันทึกเหตุการณ์ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ในคริสต์ศตวรรษที่ 14 นั้น วินัยชี้ให้เห็นว่าพงสาวดารทั้งหมดมีความขัดแย้ง สับสนจนต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องแน่นอนในเรื่องเวลาศักราชการครองราชย์ของผู้นำทั้งอยุธยาและกัมพูชา รวมถึงเหตุการณ์ความสัมพันธ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น ผลการตรวจสอบพบความคลาดเคลื่อนของข้อมูลอย่างตั้งใจของผู้ชำระพงสาวดาร กรณีแรกของพระราชพงสาวดารเขมร มีการนำเหตุการณ์ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 มาไว้ในช่วงศักราชที่ 14-15 แทน เหตุผลเบื้องหลังเรื่องนี้ วินัยอธิบายว่าเกิดจากจินตนาการของผู้ชำระพงสาวดารเขมร ที่ต้องการสร้างประวัติศาสตร์วีรบุรุษผู้นำเขมรอย่างเจ้าพญาอโยด ซึ่งมีบทบาทต่อต้านอำนาจภายนอกทั้งจากอยุธยา

และจัมปาในกรณีความคลาดเคลื่อนของพงสาวดารไทยนั้นวินัยพิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นเพราะปรัชญาการเขียนประวัติศาสตร์ของผู้นำไทยในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ที่ครอบงำแนวคิดเรื่อง "เขมรแปรพักตร์" ไว้อย่างแบบยลทำให้มีการนำเหตุการณ์สงครามความขัดแย้งระหว่างรัฐอยุธยา-กัมพูชา และทัศนคติการมองนโยบายผู้นำกัมพูชาในลักษณะ "ไม่จงรักภักดี" ต่อผู้นำไทย แนวคิดนี้กลายเป็นมาตรฐานการมองปัญหากัมพูชาของนักประวัติศาสตร์ไทยจนทุกวันนี้

ประการที่สอง แม้ว่าหลังจากการกลั่นกรองตรวจสอบรายละเอียดข้อมูลประวัติศาสตร์จากหลักฐานต่าง ๆ แล้ว พบว่าข้อเท็จจริงที่เหลืออยู่ไม่มากนักนั้นมีความ "ลางเลือน" แต่วินัยก็ใช้ความพยายามที่จะตัดต่อข้อมูลที่เหลืออยู่ สร้างภาพประวัติศาสตร์ โดยมีเอกสารจีนเป็นข้อมูลที่มีน้ำหนักกว่าเป็นเครื่องสนับสนุน วินัยถือว่าภาพประวัติศาสตร์ที่เหลืออยู่นี้สามารถให้ความกระจ่างต่อการอธิบายประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาต้นคริสต์ศตวรรษที่ 15 ได้

ประการที่สาม ภาพความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชายุคต้นอยุธยานี้ ดำรงอยู่ภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์ ซึ่งวางอยู่ในกรอบความคิดที่ว่าในยุคก่อนสถาปนาพระนครศรีอยุธยา ค.ศ. 1351 นั้น มีศูนย์อำนาจย่อยสำคัญหลายศูนย์ที่มีฐานะเป็นเมืองสำคัญในกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำโขงตอนล่างต่างอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ของอาณาจักรเดียวกัน คือ กัมโพชรรัฐหรือเขมรโบราณ เมืองสำคัญนั้น ได้แก่ อโยธยา ละโว้ (ลพบุรี) สุพรรณภูมิ นครหลวง และยโสธรปุระ ดังนั้นเมื่อศูนย์

อำนาจใหญ่ที่นครหลวงอ่อนแอลง ศูนย์อำนาจย่อยต่างมีแนวโน้มของการแยกตัวเป็นอิสระและสร้างความใหญ่ แต่ในกรณีของผู้นำกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 กษัตริย์ผู้ครองละโว้มีความสัมพันธ์กับกัมพูชาในทางสายตระกูล ได้ถือเป็นสิทธิธรรมที่จะสืบทอดอำนาจสานต่อวัฒนธรรมความรุ่งโรจน์ต่อจากนครหลวงและทวารวดี ในขณะที่รัฐกัมพูชานั้น วัฏจักรการเมืองภายในของเขมรเอง นับแต่โบราณมาอยู่บนพื้นฐานประการแรกคือความคิดเรื่องจักรพรรดิตามแบบลัทธิพราหมณ์ฮินดูและพุทธมหายานโดยที่ในทางปฏิบัติกษัตริย์ต้องมีความสามารถจัดการควบคุมผู้นำท้องถิ่น ที่อยู่ในระบบการเมืองภายในแบบ "พรรคหรือมหาพรรค" ต่อมาด้วยความอ่อนแอทางการเมืองของเขมรอันเนื่องมาจากการทำสงครามยาวนานกับอาณาจักรจัมปาทางตะวันออก จนต้องสูญเสียกำลังคนจำนวนมาก กษัตริย์เขมรไม่สามารถควบคุมเอกภาพจักรวรรดิเดิมทำให้ผู้นำท้องถิ่นภายใต้พรรคและมหาพรรคต่างพร้อมใจกันแยกตัวเป็นอิสระ แข่งขันอำนาจกันเอง ผู้นำเขมรจึงต้องเชิญผู้นำจากอำนาจภายนอกอย่างรัฐไทยที่อยุธยาหรือแม้กระทั่งต่อมาในครั้งกรุงรัตนโกสินทร์ให้เข้ามาช่วยจัดการปัญหาการเมืองภายในรัฐเขมรเป็นครั้งคราว วินัยหิบบกกรณีผู้นำไทยสมัยต้นอยุธยาที่เข้าไปจัดการปัญหาการเมืองภายในเขมรที่อยุธยา ด้วยการส่งกองทัพไปช่วยทำสงคราม เมื่อครั้งรัชกาลพระเจ้าอู่ทอง เจ้าสามพระยา สมเด็จพระนเรศวร พระเจ้าปราสาททอง และรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ การที่ผู้นำไทยให้ความสนใจต่อปัญหากัมพูชานั้น วินัยชี้ว่ามีสาเหตุ

อีกส่วนหนึ่งอยู่ที่ผู้นำไทยยุคต้นอยุธยามีความสัมพันธ์สืบสายราชวงศ์มาจากนครหลวงอยุธยาประกอบด้วย โดยอ้างถึงตำนานเรื่องเล่าของพระเจ้าอู่ทองหรือพระเจ้าประสาททองซึ่งสืบสายจากราชวงศ์เขมร ดังนั้นจึงเป็นการง่ายต่อการรู้สึกถึงสิทธิธรรมที่จะเข้าไปจัดการปัญหาภายในเขมร เนื่องจากผู้นำไทยสำนึกว่าเจ้านายเขมรเองได้สูญเสียสิทธิธรรมที่ว่่านี้อไปแล้ว

แต่ระดับของการเข้าไปจัดการปัญหาภายในเขมรนั้นผู้นำไทยเคยได้รับประสบการณ์ของการเข้าไปจัดการปกครองกัมพูชาในฐานะส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรอยุธยา คือ ในรัชกาลเจ้าสามพระยาทรงให้พระโอรสปกครองโยชธรในฐานะเมืองลูกหลวงของอยุธยา ครั้งนั้นปรากฏว่าเป็นความล้มเหลวอย่างมากเพราะได้รับการต่อต้านจากระบบการเมืองภายในของเขมรที่แตกแยกกันเป็นพรรคมหาพรรค ต่างมีทัศนคติมองว่าราชวงศ์ไทยที่ปกครองเขมรอยู่นั้นเป็นอำนาจจากภายนอก พวกเขาจึงต้องร่วมกันต่อต้าน กษัตริย์ไทยหลังจากรัชกาลเจ้าสามพระยาจึงไม่เคยคิดผนวกเขมรให้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทยอีกนอกจากการกวาดต้อนกำลังคนหลังจากทำสงครามได้รับชัยชนะ และทำให้ผู้นำเขมรยอมรับฐานะความเป็นประเทศราชอ่อนน้อมต่อผู้นำไทยอย่างไรก็ตามมีข้อยกเว้นด้วยความสัมพันธ์ใกล้ชิดเป็นพิเศษกับหัวเมืองภาคตะวันตกทำให้ผู้นำไทยดำเนินการดุคกลืนหัวเมืองแถบนี้อย่างช้า ๆ จนกระทั่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมืองเสียมราฐ พระตะบอง ศรีโสภณได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทยอย่างแท้จริง แต่ในที่สุดก็ต้องยอม

เสียหัวเมืองเหล่านี้คืนให้กัมพูชา เมื่อฝรั่งเศสขยายอำนาจเข้ามาปกครองอินโดจีนในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19

บทความถ้อยคำเรื่อง "Ayutthaya-Cambodia Relations C.1630-1688" ของธีรวิทย์ ฌ็องเปอแร เป็นเรื่องราวประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์อยุธยา-กัมพูชาในยุคต่อมา คือ สมัยพระเจ้าปราสาททองและสมเด็จพระนารายณ์ (พ.ศ.2173-2231) ผู้เขียนได้ใช้ออกสารตะวันตกเป็นหลักในการศึกษา โดยใช้ให้เห็นถึงความแตกต่างในการดำเนินนโยบายของกษัตริย์ทั้งสองพระองค์ สมัยพระเจ้าปราสาททองเป็นช่วงที่กัมพูชาและอยุธยาต่างพัฒนาบทบาทในฐานะประเทศคู่ค้าและคู่แข่งทางการค้าในเวลาเดียวกัน กัมพูชาเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ผลิตผลจากป่าที่อยุธยาต้องการเพื่อส่งออกในระบบการค้าสำเภา นอกเหนือจากความต้องการกำลังคนจากกองทัพเขมรเพื่อใช้ในการสงคราม ดังนั้นแม้ทรงได้รับการชักชวนจากฮอลันดาซึ่งขัดแย้งกับกัมพูชาในด้านการค้าให้จัดกองทัพเสริมเพื่อทำสงครามกับเขมร ด้วยความที่ทรงต้องการรักษาความสัมพันธ์อันมิตรกับฮอลันดา จึงได้ส่งกองทัพเรือไปตามคำขอ แต่คลาดกันจึงนำกองทัพกลับโดยไม่ได้ทำสงครามกับกัมพูชา อย่างไรก็ตามในรัชกาลนี้ทรงให้ความสำคัญกับนโยบายการรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากกว่า จึงส่งกองทัพไปปราบกบฏที่ปัตตานีเมืองท่าภาคใต้ ส่วนในรัชสมัยพระนารายณ์เริ่มมีตัวแปรทางการเมืองใหม่คือ เวียดนาม เข้ามาดำเนินความสัมพันธ์กับเขมรในลักษณะความขัดแย้ง ธีรวิทย์ว่ายุคนี้เป็นจุดเริ่มต้นความสัมพันธ์สาม

เส้าระหว่างไทย-กัมพูชา-เวียดนาม ในด้านความสัมพันธ์ต่อไทย กัมพูชายังคงเป็นคู่ค้าทางเศรษฐกิจในการเมืองสมเด็จพระนารายณ์ทรงช่วยเหลือพระไชยเชษฐาภคินียุคเขมรต่อต้านนักองโนน ซึ่งมีกองทัพเวียดนามหนุนหลังอยู่ นับเป็นยุคสงครามกลางเมืองของเขมรอีกวาระหนึ่ง

ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาสมัยใหม่ เป็นบทความของธีระ นุชเปี่ยม "ไทยและกัมพูชาหลังสมัยอาณานิคม" บทความนี้ชี้ถึงความแตกต่างของการดำเนินนโยบายไทยและกัมพูชาหลังได้รับเอกราชจากยุคอาณานิคม โดยมองว่ามาจากจินตภาพประสบการณ์ ความมุ่งหวังพื้นฐาน และความเข้าใจถึงสถานะของแต่ละชาติที่แตกต่างกัน ทำให้แต่ละฝ่ายเลือกนโยบายต่างกัน จินตภาพสำคัญที่หล่อหลอมนโยบายต่างประเทศในระยะแรกคือ กระแสชาตินิยมที่มีลักษณะต่างกันและประสบการณ์อดีตที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง ในขณะที่พัฒนาการนโยบายต่างประเทศไทยคล้อยตามหลังมหาอำนาจตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งยุคสงครามเย็น ไทยปฏิบัติตามทฤษฎีโดมิโนของสหรัฐอเมริกาอย่างเด่นชัด กัมพูชาด้วยพลวัตรชาตินิยมของกลุ่มต่าง ๆ ที่ต่อต้านจักรวรรดินิยมเรียกร้องเอกราชและไม่ไว้วางใจสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตามท่ามกลางความขัดแย้งของกลุ่มชาตินิยมกัมพูชา เจ้านครมสีหนุได้รับการเลือกจากฝรั่งเศสขึ้นมาเป็นกษัตริย์ ทรงใช้นโยบายเป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ทำให้เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา ตลอดสมัยเจ้านครมสีหนุที่ต่อมาทรงลาออกและรับการเลือกตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีเป็นไปในเชิงลบ จนกระทั่ง

รัฐบาลของพระองค์ถูกลอนนอลปฏิวัติและกัมพูชา ก็ตกอยู่ในภาวะสงครามกลางเมืองอีกครั้งหนึ่ง ช่วงเวลาจากนั้นรัฐบาลไทยได้ใช้นโยบายเลือกติดต่อ และสนับสนุนผู้นำกัมพูชาบางฝ่าย/ผลัดเปลี่ยนกันไปโดยไม่จำกัดอุดมการณ์ แม้ในปัจจุบันที่องค์ กรสหประชาชาติจัดให้มีการเลือกตั้งจนสามารถจัด ตั้งรัฐบาลที่ได้รับการรับรองจากสากลประเทศนั้น รัฐบาลไทยและกองทัพก็ยังคงให้ความสนใจกับ กลุ่มเขมรแดงที่มีฐานที่มั่นใกล้ชายแดนไทย แต่มี ฐานะนอกกฎหมายและเป็นปรปักษ์กับรัฐบาลเขมร เวลานี้

ภาคสอง เอกสารต้นฉบับที่นำมาจัดพิมพ์ ครั้งนี้ 4 เรื่อง คือ พงสาวดารเขมรฉบับนักกองเอง หรือพงสาวดารเขมรเมืองละแวกของหอพระสมุด วชิรญาณ พระราชพงสาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับ ปลีก หมายเลข 2/ก 104 พระราชพงสาวดารกรุงศรี อยุธยาฉบับปลีกหมายเลข 2/ก 101 และเอกสารจีน ชุด "เงินหลี่ฟูรัฐปริศนาในดินแดนไทยก่อนสมัยสุโขทัย"

พงสาวดารฉบับนักกองเอง มีลักษณะ เป็นลำดับรัชกาลของกษัตริย์เขมร และความสัม พันธ์ต่อราชสำนักไทย ส่วนพระราชพงสาวดารกรุง ศรีอยุธยาฉบับปลีก 2/ก 104 เนื้อหาเริ่มต้นรัชกาล สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) ให้ รายละเอียดการส่งพระนครอินทร์ราชโอรสไป ครองราชย์ที่โยโสธรเมืองหลวงกัมพูชา หลังจาก อยุธยาตีเขมรได้ใน พ.ศ.1986 เรื่องราวส่วนใหญ่ เกี่ยวกับราชสำนักเขมรและผู้นำกัมพูชา ต่อเนื่องมา จนถึงรัชกาลเจ้าพระยาเพรชศรีราชา ที่ได้รับการ ต่อต้านจากเจ้าพญาอภัยผู้นำเขมร ทำการรวบรวม

เหล่ามหาพราหมณ์ต่อต้านผู้นำเชื้อสายราชวงศ์โยธยา อย่างไร ก็ตามพระราชพงสาวดารทั้งสองฉบับนี้ วินัย พงศ์ศรีเพียร ได้ประเมินและวิเคราะห์คุณค่า ความน่าเชื่อถือไว้แล้วในบทความแรกภาคหนึ่งของ หนังสือเล่มนี้

ส่วนพระราชพงสาวดารกรุงศรีอยุธยา เลखที่ 2/ก.101 (จากฉบับสมุดไทย)เป็นเรื่องราว ช่วงปลายอยุธยาตอนเสียกรุงครั้งที่ 2 มีรายละเอียด ข้อมูลบางตอนเกี่ยวข้องกับพระราชประวัติสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และเหตุการณ์ระหว่างที่พม่าตั้ง ค่าย คอยดักปล้น กวาดต้อนผู้คนกระจ่ายอยู่ทั่วพื้นที่รอบกรุงศรีอยุธยาตามจนถึงธนบุรีช่วงหลังเสีย กรุงแล้ว

เอกสารชุดสุดท้าย "เงินหลี่ฟู รัฐปริศนา ในดินแดนไทยก่อนสมัยสุโขทัย" ประพฤทธิ์ สุกรัตน์เมธี เป็นผู้คัดเลือกเอกสารจดหมายเหตุจีน บางเรื่องที่กล่าวถึง แคว้น "เงินหลี่ฟู" ทางตะวันตกเฉียงใต้ของกัมพูชา เป็นการประมวลบันทึกกล่าว ถึงที่ตั้งการเดินทาง สภาพบ้านเมือง ความเป็นอยู่ และการส่งทูตบรรณาการไปจีน วินัย พงศ์ศรีเพียร ได้เขียนบทวิเคราะห์ถึงความน่าจะเป็นของสถานที่ ดังแคว้นนี้ ในบ้านเมืองแถบลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอน ล่าง รวมทั้งประมวลข้อสันนิษฐานพร้อมเหตุผล ของนักวิชาการจำนวนมากที่เคยศึกษาปัญหานี้มา ก่อน

ภาคสาม เป็นการรวมบทความที่มีเนื้อหา หลากหลายของคณะกรรมการและอนุกรรมการ ชำระประวัติศาสตร์ ถือว่าเป็นภาคปึกแผ่นคดีของ หนังสือเล่มนี้

เรื่องแรกเป็นงานของวุฒิชัย มุลศิลป์ เรื่อง "การสิ้นสุดลงของระบอบการปกครองหัวเมือง ปักษ์ใต้ฝ่ายเหนือ" เป็นข้อเขียนประเภทนำเรื่อง รวมเอกสารรายงานการประชุมเสนาบดีสภาในสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ศึกษา เฉพาะเรื่อง ที่สะท้อนความคลี่คลายของการปฏิรูป การปกครองหัวเมือง ประมวลข้อคิดเห็นจาก ประชุมที่ให้มีการแบ่งแยกหน้าที่การปกครองหัว เมืองต่าง ๆ อย่างชัดเจนระหว่างกระทรวง กลาโหม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงนครบาล และกระทรวงต่าง-ประเทศ ที่นำมาสู่อำนาจการปก ครองมณฑลต่าง ๆ ของกระทรวงมหาดไทย ยกเว้น มณฑลกรุงเทพที่อยู่ในความปกครองของกระทรวง นครบาล

เรื่องที่สอง "เรือนรับรองราชทูตฝรั่งเศส เมื่อแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์" ของจุลทัศน์ พยาฆรานนท์ เป็นการประมวลข้อมูลในจดหมาย เหตุการณ์ทูตราชสำนักฝรั่งเศส ที่เดินทางมาเจริญ พระราชไมตรีกับราชสำนักอยุธยาครั้งแผ่นดิน สมเด็จพระนารายณ์นับตั้งแต่ พ.ศ.2199 เฉพาะเรื่อง ของเรือนรับรองที่ถูกสร้างระหว่างการเดินทาง จากปากน้ำสู่อยุธยาและละโว้รวมทั้งบ้านพักราชทูต ในเมืองหลวงนั้นด้วย ผู้เขียนได้วิเคราะห์เทียบเคียง ถึงสิ่งที่บรรยายในเอกสารตามทัศนะฝรั่งเศสกับ ประเภทของบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างของไทย สมัยก่อนไว้อย่างน่าสนใจ

เรื่องที่สามเป็นบทความภาษาอังกฤษของ ชีรวัด ณ ป้อมเพชร "Ayutthaya as a Cosmopolitan Society a case study of Daniel Brochebourde and His Descendants" เป็นงานศึกษาประวัติศาสตร์

บุคคลหรือประวัติศาสตร์ตระกูลต่างชาติในมิติ สังคมการเมืองอยุธยาที่ผู้เขียนต้องการให้สะท้อน ถึงภาพกรุงศรีอยุธยาในฐานะนครของสังคมแบบ นานาชาติ ด้วยการใช้กรณีศึกษาของชีวิตและครอบครัวชาวตะวันตกเชื้อสายฝรั่งเศสตระกูล Brochebourde และผู้สืบทอดอีก 2 รุ่น ที่เข้ามาอยู่ ในกรุงศรีอยุธยาในฐานะแพทย์หลวงขุนนางผู้ ชำนาญการด้านการแพทย์แผนตะวันตก(ศัลยแพทย์) ของราชสำนัก กับทำหน้าที่เป็นลูกจ้างบริษัท VOC หรือบริษัทการค้าฮอลันดาควบคู่ในเวลาเดียวกัน ผู้ เขียนใช้อเอกสารฮอลันดาของบริษัทแห่งนี้ในการค้นคว้าพบความสับสนของชนในตระกูลนี้ตั้งแต่รัช สมัยสมเด็จพระนารายณ์พระเพทราชา จนถึงรัชกาล พระเจ้าเสือและพระเจ้าท้ายสระ เป็นงานที่แสดงถึง บทบาทของชาวต่างประเทศในฐานะผู้ประสานข่าว สารระหว่างราชสำนักอยุธยากับบริษัทการค้าและ รัฐบาลฮอลันดา ซึ่งเวลานั้นชาติตะวันตกหลายชาติ มีบทบาทแข่งขันทางเศรษฐกิจการเมืองในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไรก็ตามคุณค่าสำคัญ ของบทความนี้นอกจากเป็นการศึกษาประวัติ- ศาสตร์การเมืองแล้วยังเป็นงานบุกเบิกการศึกษา ประวัติศาสตร์สังคมอยุธยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ เขียนถึงประวัติศาสตร์ครอบครัว ปัญหาการแต่งงานระหว่างสตรีไทยกับชาวต่างชาติที่น่าจะมีอยู่แม้ ว่าขัดแย้งกับข้อห้ามตามกฎหมายอยุธยาก็ตาม เหล่า นี้เป็นเรื่องที่ใหม่และท้าทายต่อการศึกษาทาง ประวัติศาสตร์อย่างยิ่ง

เรื่องสุดท้ายเป็นคำบรรยายและอภิปราย เรื่อง "ถนนพระร่วงหรือคลองชลประทานสมัย สุโขทัย" ของทิวา ศุภจรรยา จากที่ประชุมคณะ

กรรมการชำระประวัติศาสตร์ วันที่ 22 สิงหาคม 2534 เป็นข้อเสนอใหม่ของทิวา ศุภจรรยาต่อหลักฐานโบราณคดี คือ ร่องรอยคันดินจากสุโขทัยถึงศรีสัชนาลัย เดิมเชื่อกันมาแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่อ้างถึงคำบอกเล่าชาวบ้านว่า เป็นถนนพระร่วง ทิวาใช้วิธีการใหม่จากภาพถ่ายทางอากาศ สํารวจร่องรอยประกอบการลงพื้นที่ภาคสนาม ทำให้ได้ข้อเสนอใหม่ว่าร่องรอยคันดินนี้ไม่ใช่ถนน เนื่องจากมีการพูนคันดินสองด้านขนานกับร่องพื้นตรงกลางที่ต่ำกว่า และรอยนี้ไม่ได้เชื่อมต่อเข้าตัวเมืองตามหลักการทำถนน จึงควรเป็นคลองชลประทาน ด้วยเหตุผลทางภูมิศาสตร์ธรณีวิทยาลักษณะภูมิประเทศที่ราบเจ้าพระยาตอนบน จุดที่ลำนํ้าปิง วัง ยม น่าน มาบรรจบกันที่นครสวรรค์นั้น เนื่องจากพื้นที่ทางกำแพงเพชรเป็นที่สูงกว่าลำนํ้าที่ไหลมาจากทางเหนือ การทำให้ลำนํ้าปิงสามารถไหลลงใต้ต่อไปได้โดยไม่ย้อนกลับต้องอาศัยคลองชลประทานแห่งนี้เป็นจุดเชื่อมบังคับสายน้ำให้ไหลต่อลงได้ แนวคูคันดินจึงเป็นคลองชลประทานที่นำน้ำจากลำนํ้าปิงทางด้านใต้และด้านเหนือเข้ามารวมกันที่สุโขทัยแล้วระบายไปตามคลองแม่รำพันสู่ลำนํ้ายมข้อเสนอใหม่นี้ควรได้รับการพิจารณาอย่างยั้งจากนักประวัติศาสตร์ หากเป็นคลองชลประทาน

จริงย่อมสะท้อนถึงความพยายามของผู้นำสุโขทัยต่อการแก้ปัญหาหน้าที่หลักฐานร่วมสมัยระบุว่าปัญหาของพื้นที่สุโขทัยว่าขาดแคลนนํ้า การรักษาเมืองให้คงความเป็นชุมชนทางเศรษฐกิจได้ ย่อมดึงดูดผู้คนให้อยู่ในชุมชนต่อไปได้ยาวนาน

สรุปแล้วผลงานประวัติศาสตร์และโบราณคดีฉบับพิเศษนี้ ที่ถือเป็นการรวมเล่มในช่วง 5 ปี และจัดพิมพ์เนื่องในวาระพิเศษขององค์ประธานคณะกรรมการฯ ศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ในฐานะที่ทรงเป็นนักวิชาการที่ทำงานด้านการโบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลป์ และเป็น "องค์อาจารย์" ผลิtbัณฑิตสาขานี้ออกมาอย่างต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า 4 ทศวรรษ อันสมควรต่อการแสดงคุณูปการอย่างยิ่งแล้ว ยังเป็นโอกาสที่ทำให้โฉมหน้าผลงานฯ ฉบับนี้มีเนื้อหาพิเศษแตกต่างจากรูปเล่มเดิมเกือบสิ้นเชิง การนำเสนอข้อมูลและการวิเคราะห์โครงเรื่องประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาใหม่อย่างค่อนข้างสมบูรณ์ รวมถึงบทความปกิณกคดี ทำให้ผลงานประวัติศาสตร์ฯ มีความเป็นสมัยใหม่ โดยยังคงรักษาความเข้มทางวิชาการอย่างที่นักประวัติศาสตร์และผู้สนใจไม่สามารถมองข้ามประเด็นปัญหาและข้อสรุปที่มีการตีความใหม่เหล่านี้ไปได้เลย

วารุณี โอสธารมย์
สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์